

Контроль навчально-виховного процесу у закладах професійної (професійно-технічної) освіти

Анотація. Необхідною передумовою, що впливає на якісну підготовку майбутнього фахівця у закладах професійної (професійно-технічної) освіти (далі - ЗП(ПТ)О), є організація й управління повноцінною навчально-пізнавальною діяльністю здобувачів освіти, спрямованою на якісне засвоєння системи знань, вмінь і навиків, оволодіння досвідом творчої діяльності. У сукупності засобів, що забезпечують функціонування системи управління якістю підготовки фахівців з професійною освітою, важлива роль належить науково обґрунтованому, ретельно спланованому й раціонально організованому контролю за процесом і результатами навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти.

Ключові слова: заклади професійної (професійно-технічної) освіти, професійна освіта, контроль.

Abstract. A necessary prerequisite that affects the quality training of a future specialist in vocational (vocational and technical) education institutions (hereinafter - ZP(PT)O) is the organization and management of full-fledged educational and cognitive activities of education seekers, aimed at qualitative assimilation of the system of knowledge, skills and skills, mastering the experience of creative activity. In the set of means that ensure the functioning of the quality management system for the training of specialists with professional education, an important role belongs to the scientifically based, carefully planned and rationally organized control over the process and results of the educational and cognitive activity of the students of education.

Keywords: institutions of professional (vocational-technical) education, professional education, control.

Постановка проблеми. Однією з найважливіших закономірностей розвитку сучасного суспільства є тісний взаємозв'язок соціально-економічного прогресу й постійного вдосконалення системи освіти. Теперішній час пред'являє підвищені вимоги до фахівців будь-якого рівня. У цих умовах особливого значення набуває пошук ефективних засобів удосконалення якості підготовки у ЗП(ПТ)О.

Контроль виступає як одна з функцій управління. Це інструмент, який допомагає адміністрації закладу освіти визначити, чи досягла вона поставленої мети, як виявити допущені нею і персоналом помилки, як їх виправити і адаптувати колектив до умов середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження наукового підходу теоретичних основ контролю та його складових визначали А. Алексюк, С. Вітвицька, І. Дремова, А. Кузьмінський, Н. Мойсеюк, В. Омеляненко, І. Підласий, М. Фіцула, Д. Чернилевський, В. Ягупов та ін., психологічні основи контролю висвітлюються у працях Л. Виготського, І. Зимньої, Д. Ельконіна, С. Рубінштейна, Н. Талізінної та ін.

А. Єсаулов у своїй праці досліджує, який зміст вкладають видатні педагоги у поняття «контроль». У психологічному словнику поняття «контроль» трактується як «вид діяльності, що полягає в перевірці чогось, когось», причому підкреслюється: «контроль і оцінка є невід'ємними елементами будь-якої діяльності».

З перегляду наукових обґрунтувань слід відзначити, що контроль як важливий елемент навчально-виховного процесу вбирає в себе компоненти, які ототожнюють або виділяють як окремі одиниці педагогіки. Якщо Ч. Купісевич відзначає, що на основі перевірки і оцінювання результатів навчання «вводяться дії, спрямовані на усунення виявлених недоліків», то «усунення недоліків» – корекція, а «виявлення їх» – діагностика.

Зокрема Ю. Бабанський розглядає контроль як діяльність, що здійснюється з метою отримання й фіксування інформації про результати дидактичної взаємодії учня і вчителя та

зіставлення отриманих результатів з визначеною метою, і, у випадку виявлення слабких місць в ході протікання навчального процесу, застосування оперативних заходів для його коригування й регулювання, тобто інших форм, методів і засобів. Науковець вже у визначенні закладає зв'язок між перевіркою та обліком.

В. Оконь під контролем розуміє діяльність учителя, спрямовану на спостереження, аналіз і оцінювання досягнень учнів, а також на використання отриманих показників для оптимізації навчально-виховного процесу.

На думку Н. Тализіної контроль здійснюється з метою отримання інформації про реальне протікання процесу навчання, а в разі виявлення відхилень від визначеного напрямку його регулювання за допомогою корегуючих впливів з метою приведення у відповідність до визначеного алгоритму управління [4, с. 24-25].

Мета статті – аналіз основних підходів та уточнення змісту поняття «контроль» та здійснення контролю навчально-виховного процесу у ЗП(ПТ)О.

Виклад основного матеріалу. Ще досі науковці не дійшли до єдиного визначення змісту понять «перевірка», «діагностика», «корекція», «оцінка», «облік» та їх взаємозв'язок з поняттям «контроль». Одні їх вживають як синоніми, інші поєднують або виділяють окремими термінами. Відсутність єдиного та чіткого визначеного підходу не дозволяє ефективно здійснювати контроль навчальних досягнень.

Відповідно до визначення поняття «контролю», як полі функціональної системи, ми більш схильні з підходом О. Божовича, який відзначає, що сукупність «контроль – діагностика – корекція – оцінка навчальної роботи» складають ланки одного ланцюга [5], хоча і К. Інгенкамп, В. Ландсман, І. Підласий підносять діагностику на вищий ступінь, адже вона містить ширше поняття та глибший зміст ніж традиційна перевірка, контроль та оцінювання знань [2].

Під поняттям перевірка розуміють процедуру виявлення та виміру навчальних досягнень. Виявлення та перевірка знань – це процес кількісного і якісного аналізу співвідношення виявленого знання з еталонним, певними вимогами навчальних програм та державних стандартів освіти. Оцінювання являє собою об'єктивне вимірювання за допомогою балів, результатів діяльності студентів. Облік фіксує результати вимірювання за допомогою балів, оцінок, рейтингу [1]. Корекція – виправлення навчального процесу та навчальної діяльності здобувачів освіти, уточнення її результатів відповідно до обліку [3, с. 16].

Але вищезазначені поняття ми вирішили поставити у відповідну послідовність, як основних компонентів контролю знань: спочатку виконується перевірка, тоді ставиться оцінка, згідно оцінки, при виявленні недоліків здійснюється діагностика, яка за собою веде корекцію навчального процесу і після двох перших компонентів виконується облік навчальних досягнень учня.

Контроль потрібний не тільки керівникам навчального закладу, але і підлеглим, яких контролюють. В ході контролю оцінюється діяльність викладачів і майстрів виробничого навчання, відзначаються недоліки в роботі і намічуються шляхи усунення, а також аналізується і узагальнюється передовий досвід.

В організації та проведенні внутрішньоучилищного контролю багато непередбачуваних проблем. Навчальний процес ведеться блоками: загальноосвітня і професійна підготовка, різновіковий рівень здобувачів освіти, що потребує контролю виховної і позакласної роботи. Для загальноосвітнього навчання необхідно аудиторії з комплексно-методичним забезпеченням, а для виробничого навчання – майстерні, лабораторії, цехи, полігони та базові підприємства для проходження виробничої практики.

Внутрішньоучилищний контроль може бути реалізованим різними методами. Вибір методів здійснюється виходом із конкретних обставин, об'єкту контролю.

Найпоширенішими є такі методи:

- аналіз плануючої і звітної документації (планів роботи, журналів виробничого і теоретичного навчання, графіків, протоколів перевірочних робіт, тощо);
- спостереження за роботою викладачів і майстрів під час відвідування уроків;
- співбесіди з педагогами про стан навчально-виховної роботи;

- проведення контрольних робіт;
- заслуховування звітів та інформацій на педрадах, нарадах, методичних комісіях.

Результати внутрішньоучилищного контролю залежать від змісту, методики й організації перевірки. Виходячи з цього можна, визначити такі критерії ефективності внутрішньоучилищного контролю:

- якість підготовки викладачів, майстрів виробничого навчання до уроків;
- підвищення ефективності уроків;
- удосконалення методичної майстерності викладачів і майстрів в/н;
- ріст рівня знань, умінь і навиків здобувачів освіти;
- повнота і глибина аналізу педагогічної діяльності працівників адміністрацією, керівниками закладу;
- раціональність і обумовленість витрат часу керівників закладу на контроль за навчально-виховним процесом;
- якість самоаналізу викладачами і майстрами в/н своєї роботи.

Отже, удосконалення діяльності керівників закладу по контролю за навчально-виховним процесом може бути ефективним при наступних умовах:

- планування контролю, що вимагає річне і місячне планування внутрішньоучилищного контролю, а також планування контролю уроків.
- раціональний розподіл обов'язків керівників центру, координація їх діяльності і додержання принципу послідовності, виключення можливості дублювання;
- виділення першочергових питань і найбільш важливих об'єктів контролю;
- рівномірне охоплення всіх об'єктів контролю;
- використання різних видів і методів контролю;
- глибокий аналіз якості знань, умінь і навиків;
- оперативна робота з наслідками і результатами контролю;
- зацікавленість педагогів в об'єктивному аналізі контролю і підвищенні своєї методичної майстерності.

Для ефективнішого контролю за навчально-виховним процесом в закладі застосовуються заходи, різні форми таблиць та анкет.

Висновки. Отже, вирішення проблеми забезпечення якісної підготовки фахівців з професійною освітою на сучасному етапі передбачає значне поліпшення контролю, в якому відображено реальну картину результатів праці усіх працівників та здобувачів освіти, внутрішньоучилищний контроль дає позитивні результати тоді, коли він охоплює всі сторони педагогічного процесу, коли здійснюється партнерство адміністрації, викладачів, майстрів виробничого навчання, спрямоване на кінцевий результат. Контроль знань та інших характеристик здобувача освіти не повинен перетворюватися у самоціль або засіб накопичення статистичних даних про результати його навчання, а повинен бути доведений до ступеню фактору, який діє на об'єм, зміст і структуру алгоритму подальшого навчання.

Список використаних джерел:

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія: підручник. К.: Либідь, 1998. 560 с.
2. Ингекамп К. Педагогическая диагностика. М.: Педагогика, 1991. 240 с.
3. Кузнецова І. Контроль знань як необхідна складова навчального процесу. *Інженерні та освітні технології в електротехнічних і комп'ютерних системах*. 2013. № 4. С. 15-19.
4. Плохута Т. Педагогічна діагностика у сучасному дидактичному процесі ВНЗ. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2011. № 4. С. 22-27.